

NEISCRPNI TALOG MOGUĆNOSTI

(Vladimir Stojnić: *Reverb*, Kulturni centar Novog Sada, Novi Sad, 2015)

Izlazak Vladimira Stojnića (1980) iz *Kutije* i odjekivanje u *Reverbu* metaforički je značio raskid sa zahtevima (pre)strogog koncepta i otvaranje ka većoj pesničkoj slobodi, igrivosti, nespontanosti i nepredvidivosti, te je pesnika – na sveopšte zadovoljstvo – vratio na stazu daleko raznovrsnijih, značajnijih i kvalitetnijih postignuća. Dok je u *Kutiji* bezuspešno pokušavao stvoriti nov jezički realitet te ga distancirati od fizičke stvarnosti, u poslednjoj zbirci autor je dozvolio značajniji upliv određenih slojeva neposredne realnosti u pesnički jezik i tako mu omogućio značajniju referentnost, asocijativnost, konkretnost i konačno komunikativnost, što nije beznačajna promena, naravno. Stojnić se vratio na svoj omiljeni teren, onaj na kojem se odlično snalazi – kao u zbirci *Fotoalbum*, i ovde se na specifičan način razmatra pojam vremena i prostora, ali i odnos delića i celine: kako se u književnom tekstu nadopunjuju javni i lični prostor; kako se prožimaju istorijsko i vreme pojedinca; kako se ličnost odnosi prema sistemu i obratno, itd. Za razliku od prethodne zbirke gde se *slabi* subjekt gotovo u potpunosti povukao pred naletom *jakog* pesničkog jezika, ovde je lirski subjekt prisutniji, prodorniji, uobličeni i konzistentniji. Njegov glas prisutan je od početka do kraja zbirke, pa možemo čak govoriti o celovitom lirskom junaku sa naznakama određenog karaktera, ideologije i sudbine. Tako je lirski junak sveprisutan u zbirci kao akter pre svega raznovrsnih doživljaja (nikada ne događaja), a ponekad tek kao njihov svedok i beležnik. Vreme tokom kojeg se zbirka odigrava je njegovo lično vreme, njegov životni krug, ali to vreme ne pripada samo njemu, već ono ponekad priziva istorijsko vreme koje se nenametljivo uliva u narativni tok ove knjige.

Naime, ova zbirka je sastavljena od niza nenaslovljenih pesama koje se prelivaju jedna u drugu, ona funkcioniše kao jedna razučena i razbokorena narativna celina, gotovo kao nekakav lirski roman. Storija pojedinca dobija tako obrise istorijske priče, odnosno obrise priče o jednoj kulturi koja je na izmaku – omiljeni je to Stojnićeve motiv još od *Fotoalbuma*. Autor se ni ovde ne odriče apokaliptičnosti kao možda jedine konstante u svom pesničkom delovanju. Ako se u prvoj zbirci *Vreme se završilo* (2008) objavljuje apokalipsa klasično shvaćenog pesničkog osećanja; ako se u *Fotoalbumu* (2010) objavljuje apokalipsa klasično shvaćene pesničke forme; ako se u *Pozivu na saučesništvo* (2011) obznanjuje apokalipsa autorske nedodirljivosti, kao i apokalipsa sakralnosti poezije i njenog društvenog položaja; ako se u *Kutiji* (2013) objavljuje apokalipsa (poetskog) značenja i njegove komunikacijske uloge; onda se u *Reverbu* (2015) obznanjuje apokalipsa klasičnih pesničkih motiva, kao i načina njihove obrade. Tako se ovde prevazilaze uvreženi poetski motivi te se uvode neki novi, savremeniji, ili se reafirmišu neki postojeći, ali zaboravljeni ili skrajnuti: fantomski gradovi sastavljeni od kulisa, gasne bušotine, eksplozija atomske bombe, muzej Holokausta, umetnička

izložba balzamovanih i seciranih ljudskih leševa, razoreni nuklearni reaktor, spomen-područje koncentracionog logora, „poštanski fahovi“ brojnih firmi, supermarketi, zid prekriven grafitom postaju nova-stara mesta poezije. Ti motivi se u svakom slučaju ovde obrađuju na specifičan način: Stojniću je od etike uvek važnija estetika, zato se nauštrb licemernog moralisanja pesnička misao slobodno razvija, bez ikakvih zabrana. Nesputana, necenzurirana refleksija i osećanje uvek su ispred po(r)uke.

Reverb je odjek, eho, distorzirani, iskrivljeni zvuk. Reverb je izvitoperenje početne, izvorne forme i značenja. U ovoj zbirci reverb predstavlja pokušaj da se doživljaj rekonstruiše u jeziku, uz punu svest o neminovnosti iskrivljenja. Vizuelnost je ovde iskazana kategorijom zvučnosti: konture prostora odzvanjaju, množe se u zvučnim odjecima, i tako se izvitoperuju. Naše sećanje je na neki način uvek iskrivljeno, osećanje se troši, osipa, prelazi u sećanje te se iskrivljuje u svesti subjekta, a onda i u svesti recipijenta. Muzej posvećen uspomeni na Holokaust u recepciji gledaoca može izgledati kao muzej savremene umetnosti, i to nama kao posmatračima/čitaocima sa strane može delovati krajnje cinično. Konačna distorzija – i pored svih pesnikovih nastojanja da bude jezički precizan – dogodiće se u čitateljevoj recepciji *Reverba* (pa i u ovoj koju trenutno čitate). Čistota i izvornost stvari ovde je nesaiznamljiva: ideje, osećanja, tragovi proživljenog života dopiru do junaka i čitaoca iz nekog nepoznatog odredišta. Ostaje nam samo proces koji možemo pratiti, uočiti način na koji se značenja probijaju kroz slojeve naših predrasuda i okoštalih recepcijskih navika. Ovde je prisutno to osećanje pomirenosti sa stvarima i događajima, osećanje neke neminovnosti koja se ne može izbeći: točak istorije neprestano se okreće, stvari se kreću – nabolje ili nagore, to nije uvek presudno – za Stojnića je bitno da se kreću. Ova knjiga nameće nam se kao mogućnost otkrivanja nečeg novog, ona nam dočarava iluziju putovanja, kretanja i promene. Lirski junak kreće se kroz prostor, vreme, arheološke slojeve, istoriju, nanose kulture i ideologije, itd. Ovo jeste poetika menjanja mesta, nezauzimanja čvrste pozicije; to je odbijanje da se do kraja ispuni jedan određeni prostor – radi se ovde tek o iscrtaivanju kontura. Tako zbirka počinje stihom: „Ovo bi mogao biti početak nečega“, gde se objavljuju nepregledne (životne? poetičke? recepcijske?) mogućnosti, dok je samo poslednja pesma dobila naslov, „Završetak bekstva“ – konture su određene, značenje je usmereno, avantura je završena i konzervirana, čarolija neizvesnosti je iščezla...

Ideološki i kulturni sistemi ogledaju se ovde pre svega u organizaciji prostora. Tako se prostornost, telesnost i uopšte fizička prisutnost često prikazuju kao prazne ljuštore, ispražnjene od značenja, od protoka ljudi, informacija, telesnih tečnosti, itd. Zanimljiv nam je fantomski grad Kijong-dong, lišen sadržaja, sveden na kulisu, bez stanovnika, bez života i razmene. Prostor oko havarisane nuklearne elektrane Černobilj napušten je od ljudi, ali ga naseljavaju endemske životinjske vrste. Fascinira izostanak granice malograđanskog „dobrog ukusa“, izostanak „moralnosti“ u opisivanju balsamovanih i seciranih ljudskih tela, predstavljenih na izložbi *Body Reveald*. Posmatramo ovde imitacije života na mikro i makro planu: te imitacije u određenom trenutku postaju *životnije*, i to onda kada su suočene sa idejom smrti ili kada u njima bude primećen neki potencijal za perverziju, za izopačenje u odnosu na uobičajeno i normirano. Razmena između osiromašenog, dehumanizovanog prostora i subjekta ukazuje ovom drugom na nova viđenja subjektiviteta i humaniteta. Paradoksalno, urbanitet lišen razmene prestaje biti urbanitet, sveden je samo na neostvarenu mogućnost

– on postaje *otpadak* kulture, istorije i ideologije. Ovakvi *otpaci* denunciraju sisteme i narrative od kojih su potekli i naposljetku *otpali*. Površine bez sjaja, tela bez života, naselja bez stanovnika, ulice bez saobraćaja, urbanitet bez dijaloga ukazuju na svet okrnjene, gotovo pa odstranjene suštine – forma je ispražnjena od sadržaja, a celina ozbiljno narušena. Za nekakav preobražaj bila bi potrebna promena kulturne i ideološke paradigme – mesta *otpada* morala bi se opet uključiti u matičnu kulturu od koje su *otpala* i na neki novi način participirati u njoj. Zato sve uzaludniji bivaju pokušaji da se uspostavi nekakva kulturna, poetička, vrednosna vertikala: *vertikala koja izmiče*.

Stojnić teži krajnjoj preciznosti jezika, on je u zbirci sklon svedenim opservacijama, ali i nenametljivoj asocijativnosti i kontrolisanoj metaforici. Interesantna je ovde upotreba dvotačke: iza nje pojam ili opis dobija svoje produženo, metaforičko značenje: eliptično, poetično objašnjenje. Ponekad je ono što rasvetljava nekoliko stihova iza dvotačke tek jedna reč: epifanijski blesak. Dvotačka je često tek ogledalo dveju metafora: tako metafora sa desne strane dvotačke („dakle“, „znači“, „to jest“) pokušava da objasni metaforu sa njene leve strane. Dvotačka je mesto gde su dva ogledala okrenuta jedno prema drugome: i oba nepotpuna, oba nedovoljna, jer nešto uvek izmiče: celovita slika. Paradoksalno je da se učestalim nizanjem dvotačaka i objašnjenja iza njih mi polako i neprimetno udaljavamo od početnog, izvornog utiska ili osećanja: shvatamo da se nalazimo u polju teorije, u prostoru transponovanih značenja. Dvotačka je samo uvod u paralelni univerzum: horoskop, tarot karte. Iako sklon slobodnoj, nesputanoj misli, oslobođenoj bilo kakvog moraliziranja, Stojnić svoju refleksiju svodi na nivo utiska i objašnjenja, na nivo prozračnog iskaza: ovde ne ostaje mnogo prostora za stvaranje nekakvih metafizičkih, odnosno dubokih i zatam-njenih značenja. Ipak, u tim silnim odjecima ostaje nešto nesvodivo, nečitljivo, nešto što je autoru očigledno vrlo dragoceno: da li to nešto nečitljivo krije onu izvornost do koje se na ovim imaginarnim putovanjima ne može dospeti? Od čega lirski junak beži u svom tom silnom kretanju? Od svoje suštine? Od onog unutrašnjeg, ka onom spoljašnjem, prividnom? Da li je zbog toga lirski junak fasciniran prostorima ispražnjenim od života i smisla, lišenim bilo kakvog prisustva metafizike? Ili su možda ti prostori zadobili obrise nekakve drugačije metafizike, nekakve metafizike odsustva i praznine? U takvoj metafizici stvari dobijaju svoj puni smisao tek u svom odsustvu, i tek tada o tim stvarima ima smisla pevati. Možda je baš to istinska metafizika: odsustvo u ovom konkretnom, materijalnom svetu koje se transpo-nuje i ostvaruje na nekom drugom mestu.

Rekao bih na kraju da je za mene *Reverb* – uz *Fotoalbum* – najcelovitija, najkvalitetnija, najinspirativnija i naznačajnija pesnička zbirka Vladimira Stojnića. Iz knjige u knjigu zemun-ski pesnik je dosledan u svojoj poetičkoj nedoslednosti: svako njegovo izdanje predstavlja jedan mali poetički ogled, jedan korak napred (a ponekad, doduše, i korak nazad) u istraživanju mogućnosti pesničkog jezika, forme i ideologije. Ovom zbirkom Stojnić potvrđuje sebe kao jednog od najraznovrsnijih i najznačajnijih pesnika svoje generacije, ali i šire od toga. On je i dalje autor koji svakom knjigom pomera granice očekivanja, a *Reverbom* me je zaista prijatno iznenadio. Svakako, ovo je jedna od najboljih pesničkih zbirki u prošloj godini.